

Elnöki megnyitó

Tisztelt Elnökség, Kedves Elvtársak!

Engedjék meg, hogy mindenekelőtt átadjam dr. Kapolyi László ipari miniszter elvtárs üdvözlését az Országos Földtani Ankét minden résztvevőjének és a magam, valamint az Ő nevében kívánjak eredményes, jó munkát Önöknek az értekezés során.

Szocialista népgazdaságunk alapvető jellege és meghatározó tényezője a középtávú tervezés. Ennek során ötévenként az egész ország számot vet az elért eredményekkel és meghatározza a következő évek célkitűzéseit. A felsőbb párt- és állami szervek, az egyes ágazatok és szakterületek vezetői külön-külön is elvégzik ezt a fontos munkát. Így került sor a földtani ankét megrendezésére és ezért rendkívüli a felelősség, amely reánk hárul ennek a munkának a során. Nem kevesebről van szó, mint nemzeti vagyónunk mintegy 12 százalékának sorsáról, ásványi eredetű természeti erőforrásaink racionális hasznosításának kérdéseiről. Munkánk súlyát tovább növeli, hogy a VI. ötéves terv eredményeit és a VII. ötéves terv célkitűzéseit olyan időszakban tekintjük át, amikor rendkívül gyors és szélsőséges tendenciák érvényesülnek a világon a nyersanyagok és energiahordozók piacain.

Ezt a helyzetet és az okokat, ezek összefüggéseit miniszter elvtárs a közelmúltban a következőképpen jellemezte.

Századunk legutóbbi évtizede közgazdasági nyelven „korszakváltás a világgazdaságban”.

Ez a „relatív bőségből” a „relatív szűkösségbe” való átmenet ideje, azaz a bőségesen folyó olajkutak, a környezetvédelmi vagy gazdaságossági megfontolások miatt felhagyott szénbányák, az olcsó földgáz, a szállításért versengő tankhajók, a sokat ígérő atomenergia világa helyébe egy szigorúbb, ökonómikusabb, aggályosabb, egyre inkább globálisan gondolkodó világgazdaság lépett. Rendező elvvé válik a gazdasági hatékonyság mellett a tartalmában még szigorúbb ökonómiát hordozó takarékoság, a nemzeti létet biztosító politikai jelszó, a „béke”, mellett megjelenik gazdasági jelszóként az „energia” és a „nyersanyag”.

Ismertek az okok, amelyek nélkül végül is a második világháborútól a közelmúltig tartó — rohamosan fejlődő technikával, civilizációval, forrás és igény egyensúlyával jellemzett — „kánaáni” korszak után annak felismeréséhez vezettek, hogy a világ nyersanyag-készletei végesek. E folyamat tükröződése végső fokon az idézett „korszakváltás”.

Átértékelődött a nyersanyag-gazdálkodásban — ezen belül az energiahordozókkal, mint legfontosabb nyersanyagokkal való gazdálkodásban — uralkodó szemléletmód: másképp értelmezzük ma az ásványvagyon-készletet, ennek gazdaságos kitermelhetőségét, az ásványvagyonnal való ellátottságot, a felhasználás strukturális céljait, mint egy évtizeddel ezelőtt.

A „relatív szűkösség” azonban nem szegénységet, vagy nélkülözést, hanem racionálisabb gazdálkodást követel meg. A rövid távon értelmezett, mindenkor a legnagyobb gazdasági hatékonyságra törekvő kitermelést és feldolgozást felváltotta a körültekintőbb, lényegesen hosszabb távra tervezett gazdálkodás stratégiája, amely figyelembe veszi, hogy a világ nyersanyag- és energiahordozásai meg nem újuló, azaz „véges” készletek.

A nyersanyag-gazdálkodásban érvényesülő új szemléletmódot a KGST-országok komplex programja és az MSZMP egyes határozatai tükrözik, amelyek a saját energiahordozók fokozottabb mértékű kiaknázását írják elő.

Hazánkban — mint saját nyersanyag-forrásokkal korlátozottan rendelkező országban — különösen fontos a körültekintő nyersanyag-gazdálkodás. Ennek keretében olyan szemléletmódot célszerű elsajátítani és követni, amely a nyersanyag-hasznosítás folyamatát a földtani kutatástól a végtermékig egy rendszernek tekintett vertikum alapulvételével vizsgálja. A szemléletmódnak figyelembe kell vennie az előfordulás kedvező természeti adottságait, a fel-

dolgozásban alkalmazható világszínvonalú technológiát, a közbenső- vagy végtermék import-kiváltásának lehetősége révén elérhető gazdasági hatékonyságnövekedést, de lehetővé kell tennie a más ágazatokban azonos ráfordítás útján elérhető hatékonysággal való összehasonlítást is.

Napjainkra ezek a feladatok minden eddigénél aktuálisabbakká váltak, hiszen csupán az elmúlt néhány hónapban is olyan jelentős változások mentek végbe az energiahordozók és nyersanyagok világpiaci helyzetében, amelyek fokozottan megkövetelik a figyelmet és a gondolatok szem előtt tartását. Hiszen ezek az alapvető szempontok adják meg az ankét keretét is, és úgy ítélem meg, hogy a kitűzött program, illetve napirend erre jó lehetőséget biztosít.

Tisztelt Elvtársak!

A másik fontos körülmény, amely hatással kell hogy legyen munkánkra a hazai politikai vezetés már kialakított hivatalos koncepciója és értékelése a gazdasági építőmunka fejlődésének tapasztalatairól.

Ennek legfontosabb megállapításait Havasi elvtárs foglalta össze ez év januárjában.

Ennek során a VI. ötéves népgazdasági terv végrehajtásának nehézségeit és az eredmények alakulását kritikai szemléletű értékeléssel tekintette át.

Megállapítható, hogy a termelő ágazatok tervezettől elmaradó fejlődése a nemzeti jövedelemnek csak 8—9 százalékkal való növekedését eredményezte az előirányzott 14—17 százalék helyett. Ezzel párhuzamosan a belföldi felhasználás is elmaradt a tervezettől, ugyanakkor az elmúlt öt nehéz évben is mód nyílt a fogyasztás szerény mértékű növelésére, a lakosság életkörülményeinek bizonyos mértékű javulására. Sajnos a XII. pártkongresszusnak az életszínvonal megőrzéséről szóló követelményeit csak részlegesen tudtuk megvalósítani. Ebben a szakaszban szolid eredmények és fokozódó gondok egyaránt tapasztalhatóak voltak. Az eredmények közé sorolandó, hogy a lakosság fogyasztása és az egy főre jutó reáljövedelem a tervezett mértéknek megfelelően, öt év alatt 7%-kal növekedett.

A másik terület, ahol nehézségeink adódtak a felhalmozás — elsősorban a beruházások — nem érték el a tervezettet. A VI. ötéves terv a szocialista szektor beruházásainak az 1976—1980. évekével lényegében azonos volumenét, az 1981. évi mérséklés után folyamatos, lassú növekedését irányozta elő. Ehelyett sajnos a beruházások évről évre csökkentek.

A vállalatok és szövetkezetek beruházásait a népgazdaság alapvető céljainak — így például az energiafelhasználás racionalizálása, a hulladékok és másodlagos nyersanyagok hasznosítása, a konvertibilis export bővítése, az import helyettesítése — megvalósítása végett központi programok keretében külön hitel- és támogatási források is bővítették.

A tudományos-műszaki haladás egyes területein sikerült előrelépni. Így ma már atomerőműből származik villamosenergia-termelésünk egynegyede. Eredményeket értünk el a gazda-

ságos energiafelhasználást elősegítő technológiák elterjesztésében, az elektronikán alapuló mérőautomaták, az ipari televíziózás és mérés-technika területén, valamint a számítástechnikában. A biotechnológiában nemzetközi mércével is jelentős eredményeket értünk el. Új, nemzetközi színvonalú termékeink születtek például a gyógyszeriparban, a finomkerámiai iparban. Az előrelépés azonban kétségtelenül nem terjedt ki az egész gazdaságra. Ezt felkészült-ségünk és hagyományaink akkor sem engedték volna célul kitűzni, ha lényegesen több erőforrás állt volna rendelkezésünkre.

Az ötéves tervidőszakot értékelve ugyanakkor el kell ismernünk azt is, hogy a fő gazdaságpolitikai célok megvalósítása lehetséges volt.

A tavalyi év emellett bizonyította azt is, hogy a gazdaság nemcsak a külső hatásokra reagál érzékenyen, hanem a gazdaságirányító munka, a közgazdasági szabályozás minőségére is. Ilyen körülmények között a földtani kutatás területén is az elért eredmények elérésének fokozott kritikai elemzése a nehézségek leküzdésére tett erőfeszítések objektív megítélése szükséges. Ezt javasolom szem előtt tartani az elhangzott gondolatok és tényadatok alapján.

A VII. ötéves terv gazdaságpolitikai irányvonala is meghatározó tényező számunkra akkor, amikor saját feladataink és célkitűzéseink körét alakítjuk ki.

A VII. ötéves terv időszakában a legfontosabb gazdaságpolitikai cél az intenzív fejlődésnek a termelési folyamat minden elemére történő kiterjesztése. Az intenzív gazdálkodás általános és erőteljes kibontakoztatásával élni kell a gazdasági fejlődést. A gazdasági növekedést úgy kell megalapozni, hogy az tegye lehetővé az egyensúly további javítását, a népgazdaság anyagi-műszaki alapjainak fokozatos és széles körű megújítását, a nép jólétének emelését. Ezek a célok a gazdaság jövedelemtermelő képességének javítását, fokozását követelik meg. Adottságainkra alapozva és azokat kihasználva, a hazi és a külföldi kereslethez jobban igazodva kell gyorsítani a termelési szerkezet átalakítását, a műszaki fejlődés ütemét.

A VII. ötéves terv tehát a XIII. kongresszus határozatának megfelelően olyan fejlődést irányoz elő, amelynek gazdaságpolitikai irányvonala a hatékonyság és kiegyensúlyozott gazdasági fejlődés feltételeinek megteremtését, a külső és belső egyensúly további javítását célozza.

A gazdaság tervezett ütemű fejlődése lehetővé teszi a belső felhasználás területén a kongresszus határozatainak végrehajtását. A tudományos kutatás terén gondos szelekcióval, a műszaki-technikai haladás fő irányainak figyelembevételével kell kiválasztani azokat a feladatokat, amelyeket a hazai kutatásnak és műszaki fejlesztésnek kell megoldania, illetve meghatározni az újdonságok azon körét, amelyeket a legcélszerűbb átvenni és alkalmazni. A termelő szférában pedig főként korszerűsítő jellegű, műszaki fejlesztést megvalósító, a hatékony exportorientált fejlődést segítő, a szerkezeti változtatásokat támogató beruházási tevékenységet kell folytatni.

Tisztelt Ankét!

A VII. ötéves terv gazdaságpolitikai irányvonalára vonatkozó országos célkitűzések egyértelműen érvényesek saját munkaterületünkre is. Ezért az ipar VII. ötéves tervi koncepciójának kialakításakor ezeket figyelembe vettük.

Tekintettel arra, hogy a geológia legjelentősebb kutatási szférája a hivatkozott rendszer-szemléleti vonatkozásban egy vertikumot képez a bányászattal és a feldolgozó iparral (ideértve az energetikát is) ezért engedjük meg, hogy röviden kitérjék az ipari tervkonceptió azon részleteire, amelyek szintén meghatározó jelentőségűek a földtani kutatás célkitűzései számára.

Mindenek előtt néhány mondatban összefoglalom az ipar VI. ötéves tervi eredményeinek bennünket közelebbről érintő néhány vonatkozását.

Alapvető tendenciák tekintetében az ipar fejlődése az elgondolásoknak megfelelően alakult, annak ellenére, hogy a feszültségek nőttek;

- nőtt az ipar hozzájárulása a külgazdasági egyensúly javításához;
- csökkent a termelés konvertibilis viszonylatú importigényessége;
- évi átlagban 4,7⁰ -kal nőtt a termelékenységek.

Az ipar termelési volumene ágazatonként erőteljesen differenciáltan növekedett. Az átlagosnál gyorsabban fejlődik a gépipar, a vegyipar és az egyéb ipar, valamint a Paksi Atomerőmű belépésével a villamosenergia-ipar, a kohászatban és a bányászban lényegében szinten maradt a termelés volumene.

Ágazati szerkezetünk nemzetközi vonatkozásban a hasonló gazdasági potenciált képviselő nemzetgazdaságokhoz hasonlítva, nem mutat kedvezőtlen képet.

Jelentős eredményeket értünk el a gazdaságosabb energiaszerkezet kialakításában. A villamosenergia-termelésben nőtt az atomenergia részaránya és csökkent az olajtermékek erőművi felhasználása. Ezzel megteremtettük annak lehetőségét, hogy a kőolajat nagyobb mélységben dolgozzák fel értékesebb termékekké, a kőolaj-ipar egyidejű fejlesztésével. A kohászatban belül az alumíniumkohászatban történt jelentősebb változás a félgártmány- és alumíniumöntvény-termelés terén.

A VI. ötéves terv időszakában, a népgazdaság helyzetéből adódóan szükségessé vált a felhalmozási, a beruházási tevékenység növekedésének visszafogása. Ennek következtében csökkentek a beruházási lehetőségek. A gazdasági szabályozásban bekövetkezett változások a vállalati beruházási politikájuk átértékelésére ösztönözték.

A népgazdasági tervben előirányozott nagyberuházások megvalósulása tervszerűen halad, új nagyberuházás 1983—1984-ben nem indult. A célcsoportos beruházásoknál a szénhidrogén-ipari célcsoportban a tervidőszak elején mutatkozó elmaradás fokozatosan megszűnt.

A VI. ötéves terv végén meg kell állapítani azonban, hogy az ipar jelenlegi technológiai színvonalának még számos feszültségpontja van.

Ezek közül néhányat:

— A szénbányászat termelése kisebb, mint amennyit szénkincsünk lehetővé tene. Egy- más mellett működnek korszerű, új bányászatok, korszerűsített és korszerűtlennek tekinthető üzemek. Az egymást követő technológiai lépcsőkben (a kiszolgáló folyamatokban) a gépesítettség színvonala eltérő, az élőmunka technikával történő helyettesítése a kívánalmakhoz képest elmaradt.

— A szénemesítési eljárások szélesebb körű alkalmazásában csak a VI. ötéves tervben tettük meg az első lépéseket.

— A kőolajfeldolgozó kapacitások kiépítése a viszonylagos olajbőség idején történt, a primer feldolgozó kapacitás meghaladja a jelenlegi igényeket. A fehéráru kihozatal növelő és a termékminőséget javító másodlagos feldolgozó kapacitások kiépítése azonban elkezdődött, a katalitikus krakküzem már dolgozik és a közeljövőben megvalósul a viszkozitás-törő.

— A vaskohászatban az egymást követő technológiai folyamatok kapacitása igen eltérő mértékű és műszaki színvonalú.

Mindezek a tényezők fokozott mértékű tervezési körültekintésre készítettek bennünket a VII. ötéves terv ipari koncepciójának kialakításakor.

Az ipar alapvető feladata továbbra is a gazdaságpolitikai célok megvalósításában való részvétel, az intenzív fejlődési pályára való átállás felgyorsítása, a kedvező gazdasági folyamatok stabilizálása.

Az iparnak ezen alapvető célok elérése érdekében, többek között

— harmonikusan és rendszer-szemléletben alkalmazkodnia kell a gyorsan változó kül- és belpiaci igények alakulásához, növelni kell rugalmasságát, megújuló képességét, erősíteni kell az innovációs tevékenység valamennyi elemét,

— növelni kell hatékonyságát a ráfordítások csökkentésével,

— feladat- és célraorientáltan korszerűsíteni kell a technikai bázisát,

— a nemzetközi versenyképesség javítása érdekében növelni kell termékei műszaki színvonalát, a megbízhatóságot és a minőséget, fejleszteni kell a mérési kultúrát,

— alapvető feladat a műszaki fejlesztés felgyorsítása,

— az anyagtermelő és energetikai területeken a hazai nyersanyag és energiahordozó források gazdaságos hasznosítása, a feldolgozóipar igényeinek megfelelő alapanyagellátás és a népgazdaság igényeinek megfelelő, ugyanakkor racionális és takarékos energiaellátás biztosítására kell törekedni. Az anyag- és energiatakarékos technológiák bevezetésével hozzá kell járulni a ráfordítások jelentős csökkentéséhez.

Az iparfejlesztés kiemelt feladatai közül részletesebben szeretném ismertetni a természeti kincseink gazdaságos hasznosítására vonatkozó terveket.

Az ásványi nyersanyagokkal való takarékoság mellett világtendencia marad a saját bázis igénybevételére való törekvés mindazon országokban, amelyek a vilápiaci árnál kisebb ráfordítással kiaknázható ásványvagyonnal rendelkeznek. A saját források igénybevételi arányát egyrészt az ásványvagyon-adottságok, másrészt a feldolgozóipari technológia fejlesztésének lehetősége határozza meg. A fejlett ipari országokban a cserearány javulását a technológiai fejlődés, a fajlagos anyag- és energiaigényesség jelentős mérséklése eredményezte. A technológiai fejlődés a kitermelés-technikát korszerűsítette, így a ráfordítások növekedési ütemét mérséklete a hazai igénybevétel mértéke.

Szélesedett az energia- és nyersanyagpolitika szövődöttsége:

- a más népgazdasági ágak ellentételező készsége, illetve hatékonysága,
- ezzel összefüggésben élesedik az erőforrások allokáció kérdése,
- a hazai kitermelő ipar fejlesztése vagy a feldolgozóipar exportnövelése, újabb nyersanyag-import ellentételezése,
- kiemelt szerepet kap az ellátás biztonsága.

Mindezek a kérdések hazai természeti kincseink hasznosításával kapcsolatban is felmerülnek. Hazánk számára a saját bázis igénybevétele főleg azon ásványi nyersanyagok esetén célszerű, amelyekből a szocialista tábor egészében hiány van, illetve amely ásványi nyersanyagokban világszinten korlátozottak a termelésnövelés lehetőségei, vagy az előfordulás speciális természeti adottságokkal rendelkezik.

Hazai energiahordozó termelésünk területén többek között a következőkről szeretnék szólni:

- a szénbányászatban a fejlesztési célokat alapvetően a minőségi szén iránti igények növekedése, valamint az erőművek szénigényei határozzák meg. A VII. ötéves tervben 24 millió tonna széntermeléssel számolunk olyan strukturális változással, hogy ezen belül kis mértékben csökken a mélyműveléses széntermelés és ugyanilyen mértékben növekszik a külfejtéses lignitbányászat, amelynek fogyasztója a VII. ötéves tervben rekonstrukcióra kerülő Gagarin Hőerőmű 800 MW kapacitással, valamint a borsodi és tiszapalkonyai hőerőművekben a részleges lignittüzelés bevezetése.

A VII. ötéves tervben számolunk ennél nagyobb — mintegy 26—27 millió tonnás — széntermelés megvalósításával, ehhez azonban a 24 millió tonnás termeléshez képest magasabb széntermelési előirányzat vizsgálatát és gazdaságosságát elsősorban az indokolja, hogy a 24 millió tonnás termelésből a fogyasztók, elsősorban a szénerőművek termelése maradéktalanul nem elégíthető ki.

Számolunk a szénelőkészítés, a széntüzelés műszaki fejlesztésével, újabb brikettgyárak létesítésével a VII. ötéves tervben. Fejlesztjük a hatékonyabb felhasználás érdekében a

fekete, a barnaszén és a lignitek dúsítási technológiáit, újabb szénemesítési eljárásokat alkalmazunk, növeljük a hazai kokszolható szénbázist. A szénemesítés technológiai folyamatait fokozott mértékben automatizáljuk. Az erőműépítési program keretében előirányoztuk a meglévő széntüzelésű erőműveink rekonstrukcióit, melynek eredményeképpen mintegy 200 MW többleteljesítménnyel számolunk.

- A hazai szénhidrogén-készletek kitermelésének feltételei nehezednek. A kőolajtermelés úgy tervezzük a 2 millió tonna/éves szinten tartani, hogy széles körben alkalmazzuk a másodlagos, harmadlagos kitermelési módszereket. A földgáztermelés terén 7.0 Md m³/év szinttartással számolunk, de ennek műszaki feltételeit igényes műszaki fejlesztési tevékenységgel kell biztosítanunk egyre nagyobb mélységű vagyonszerzés és termelésbe állítása, nyomásfokozó kompresszorprogram végrehajtásával.
- A szénhidrogén-készletünk feltárását a kutatások volumenének és hatékonyságának fokozásával kell növelni.
- Uránérc-bányászatunk fedezetet biztosít az atomerőmű tervezett fejlesztéséhez. Kedvező földtani adottságaink révén lehetőség van egyes területeken a geometrikus energia hasznosítására. A jelenleg Magyarországon hasznosított geotermikus energia olajjegyértéke évenként mintegy 200 ezer tonna, további erőfeszítéseket kell tenni a hasznosítás fokozására.
- A bauxit termelését a VII. ötéves tervben — igazodva az előirányzott timföld gyártásához — lényegében az 1985. évi szinten tervezzük.
- Potenciálisan jelentős alapanyagbázis a recski polimetallikus előfordulás. Jelentőségét a réz mellett előforduló egyéb színes- és ritkafémek növelik. Kitermelése a nemzetközi munkamegosztás keretében lehet gazdaságos. Kiépítését az erőforrások függvényében lehet indítani.

Tisztelt Elvtársak!

Anélkül, hogy szakmai részletkérdésekre vagy számszerű adatok ismertetésére bocsátkoztam volna, hiszen ezt Önök jobban ismerik és az Önök feladata lesz, hogy az ankéton megvitatassák, bevezetesképpen néhány kiragadott gondolatot szerettem volna ismertetni az anket konkrét feladataihoz kapcsolódó gazdaságpolitikai, illetve iparpolitikai hátterét alkotó koncepciókból. Nem kívánok elébe vágni a további ismertetéseknek, de a program ismeretében úgy ítélem meg, hogy számottevő eredményekről és nem kevésbé jelentős tervekről fogunk itt halni.

Ezért befejezésül a magam és miniszter elvtárs nevében sikeres munkát kívánok az anketnak, biztos vagyok benne, hogy tanácskozásuk eredményes lesz.

Köszönöm szíves türelmüket.